

GENDER PSIXOLOGIYASI

Otajanova Rahima Kadambayevna

*Xorazm viloyati Xiva tumani 5-umumiy o'rta ta'lim maktabining
amaliyotchi psixologi*

Masharipova Umida Masharipovna

*Xorazm viloyati Xiva tumani 12-umumiy o'rta ta'lim maktabining
amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Maqolada gender psixologiyasi— differensial psixologiyaning bo'limi ekanligi, rivojlanishi, tuzilishi, nechta asosiy yo'nalishlari mavjudligi haqida ma'lumot berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Gender psixologiya, differensial psixologiya, sotsializatsiya, xurofot, diskriminatsiya, stratifikatsiya, ierarxiya.

Gender psixologiyasi — differensial psixologiyaning bo'limi bo'lib, insonning jamiyatdagi xatti-harakatlarining biologik jinsi, ijtimoiy jinsi (gender) va ularning munosabatlari bilan belgilanadigan modellarini o'rganadi. Ijtimoiy psixologiyaning gender tadqiqotlarida sotsializatsiya, xurofot, diskriminatsiya, ijtimoiy idrok va o'z-o'zini idrok etish, o'z-o'zini hurmat qilish, ijtimoiy normalar va rollarning paydo bo'lishi kabi hodisalar o'rganiladi.

Bunda gender psixologiyasining predmetini va uning rivojlanish bosqichi aniqlash ancha qiyin vazifa, chunki psixologiyaning ushbu bo'limi hozirda shug'ullanadigan sohasi rivojlanishi yo'lidagi dastlabki qadamlar. Gender psixologiyasi — psixologiya fanining bir bo'limi bo'lib, ma'lum bir jins vakili sifatida jinslararo differensiya, stratifikatsiya va ierarxiya asosida shaxsiy xususiyatlarni shakllantirish va rivojlantirishni o'rganib boradi.

Gender psixologiyasi jins psixologiyasidan farqli o'laroq, erkaklar va ayollar o'rtasidagi psixologik munosabatlarning nafaqat psixologik xususiyatlardagi farqlarni o'rganadi, balki uning diqqat markazida, birinchi navbatda, erkaklar va ayollarning taqdiri, umuman olganda, shaxsiy rivojlanishning jinslararo differensiya, stratifikatsiya va ierarxiyaning ta'siri natijasida yuzaga keladigan hodisa va jarayonlarni o'rganadi.

Gender psixologiyasining tuzilishida quyidagi bo'limlar ajralib turadi:

- gender farqlari psixologiyasi;
- gender sotsializatsiyasi;
- shaxsning gender xususiyatlari;
- gender munosabatlari psixologiyasi.

Gender psixologiyasida bir nechta asosiy yo'nalishlar mavjud:

Erkaklar va ayollarni taqqoslash psixologiyasi — bu erkaklar va ayollarning oʻziga xos xususiyatlarini oʻrganish, jinslarning oʻziga xosligini aniqlash.

Ayol psixologiyasi — bu ayolning ruhiy holatining xususiyatlarini, yaʼni erkaklarda yoʻq ayol fiziologiyasini oʻrganishdir.

Erkak psixologiyasi — bu erkaklar fiziologiyasi bilan bogʻliq boʻlgan erkakning ruhiy holatining ayollarda mavjud boʻlmagan xususiyatlarini oʻrganishdir.

Gender sotsializatsiyasi — gender identifikatsiyasining shakllanishi va gender rollarining rivojlanishini oʻrganish.

Gender munosabatlari psixologiyasi jinslar oʻrtasidagi va bir jinsdagi munosabatlarni oʻrganadi.

Yetakchilikning gender psixologiyasi — erkak liderlar va ayol liderlar oʻrtasidagi farqlarni, shuningdek, hukmronlik va boʻysunish munosabatlarini oʻrganish.

Sportdagi gender psixologiyasi sport psixologiyasining bir sohasi boʻlib, sport faoliyatidagi xususiyatlar va farqlarni sportchi yoki jamoaning jinsi va gender bilan bogʻliq holda oʻrganadi[3].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gender psixologiyasi. Bern S. M. Genderning ijtimoiy psixologiyasi, L.Tsaruk, M. Moiseev, O. Bogolyubova tomonidan tarjima qilingan
2. Filatova A.F. Gender farqlari psixologiyasi va gender psixologiyasi Arxivnaya kopiya. Omsk universiteti axborotnomasi. 2007 yil,
3. Дусказиева Ж.Г. Д 847 Гендерная психология: учебное пособие